

RECENZE / CENSVRAE LIBRORVM

TITUS MACCIUS PLAUTUS, *Curculio aneb Darmojed*. Z latinského originálu přeložili, úvodní studii a komentář napsali DANIELA URBANOVÁ, ELIŠKA POLÁČKOVÁ, TOMÁŠ WEISSAR a RADEK ČERNOCH. Edice *Bilingua*, sv. 4. Jednota klasických filologů: Praha 2019. 286 s.

Jako čtvrtý svazek v edici *Bilingua* (kterou vydává Jednota klasických filologů) vyšlo v r. 2019 latinsko-české zrcadlové vydání Plautovy komedie *Curculio*. Vedle latinského textu (převzatého z edice *Septimia Lanciotti-ho*, 2008) knížka tedy obsahuje vůbec první překlad této hry do češtiny, a mimoto téměř stodvacetistránkovou předmluvu (pojednávající o římském divadle za republiky, o žánru palliáty, o autorovi a konečně o komediích samotné, včetně oddílu o jejím metru či jazyce a jazykovém humoru) a bohatý komentář ke konkrétním místům latinského textu, tištěný jako poznámky pod čarou.

Knížka je výsledkem téměř příkladné multidisciplinární spolupráce týmu z Masarykovy univerzity, v kterém se šťastně sešli jak klasičtí latináři, tak také odborníci na teatrologii či římské právo (Daniela Urbanová, Tomáš Weissar, Eliška Poláčková a Radek Černoch). V částečně modifikované verzi autoři se svými studenty také tuto hru realizovali v 15 reprízách na jevišti (s. 10–11).

Překladatelé se rozhodli pro převod prózou (s výjimkou tří kratších pasáží, které se dle jejich slov vyznačují zvláštní písňovostí již v originále, a které proto přeložili rýmovaným veršem, s. 115). Vypočítávají přitom své domáci i zahraniční předchůdce, odvolávají se na příznakovost vázaného verše v dnešní divadelní praxi a uvádějí, že „chtěli zamezit vnímání textu jako čehosi exkluzivního, spadajícího do rámce ‚vysoké‘ kultury“. Proti tomu by bylo možné uvést také několik nevýhod prozaického převodu (např. ztráta umělecké virtuozity nebo ztráta sevřenosti a úspornosti). Na druhou stranu se domnívám, že překlad by měl být hodnocen na základě koncového

výstupu spíše než na základě preliminárních rozhodnutí, a tudíž že dobrý překlad prozaický je lepší než špatný překlad veršovaný.

Překlad se celkově vyznačuje snahou o hovorovost a o napodobení Plautovy jazykové hravosti a situačního humoru: usiluje o to zejména pomocí funkčních ekvivalentů (tzv. „substituce“, s. 117): to znamená, že například u slovních hříček nejde o to přeložit do češtiny hříčku latinskou, nýbrž vymyslet hříčku českou (ideálně aspoň tematicky blízkou), která by plnila podobnou funkci; stejně tak překladatelé postupovali i při překládání idiomů, kolokvialismů či jmen postav. Vzhledem k tomu, že Plautův text je hříček, idiomů, hovorovosti a situačního humoru plný, vyžadovala tato metoda od překladatelů ještě větší kreativitu, než tomu bývá u jiných překladů, a lze si představit, že práce to musela být poměrně zábavná.

Při této překladatelské metodě více než při kterékoli jiné nabývá na důležitosti vkus a subjektivní estetické cítění překladatelů a čtenářů. Filolog, který porovnává překlad s originálem, by měl mít na paměti, že kritika konkrétních substitucí není kritikou metody substitucí obecně. Je celkem logické, že při takovém množství funkčních náhrad bude čtenář některé hodnotit jako povedenější, jiné méně; předpokládám také, že různí čtenáři se navíc budou různit v tom, které považují za povedenější. Mě čtení textu vypadalo tak, že jsem střídavě narážel na místa, které jsem považoval za pěkně přeložená (např. v. 14, kde je *plus iam anno scio* výstižně přeloženo jako „to vím už nějaký ten pátek“; v. 149–150: „Vyskoč z pantů, hned teď povol, / mojí milé ke mně dovol“; nebo použití ne zcela obvyklého slova „sebetrapic“ ve v. 170 jako narážku na Terentia), a na ta, kde jsem spatřoval záměr překladatelů, ale měl jsem výhrady ke konkrétnímu provedení (v. 489 *meliuscum est monere* „je lepší si to ujasnit“ apod.); v několika případech jsem pocitoval substituci jako vyloženě nepříjemnou a zbytečně vulgární, až plebejskou (např. ve v. 415–416 „Já rád piju, a když se napiju, tak se chovám jako pij s tvrdým y...“).

Někdy se mi překlad zdá neekvivalentní, např. ve verši 214 je *Bene vale!* přeloženo příliš adaptačně jako „Pá!“ místo dostatečně hovorového i věrného „Měj se (dobře)!“; jindy se mi zdálo, že zase mohl být odvážnější: např. *odos unguetum* ve v. 101 bych nepřeložil jako „vůně“, nýbrž jako „voňavky“ či „parfemy“ (zejména v kontextu verše „vzdýt každičká vůně v srovnání s tebou smrdí jak hnůj“; uvažme, že jinde v překladu se používají výrazy

jako „celebrita“ ve v. 286, „rýmička“ pro *febris* ve v. 17 a „s patetickým výrazem“ za *tristes* ve v. 294).“

Na několika málo místech se mi zdá, že originál nebyl pochopen správně: replika *qui?* ve v. 40, která spíše než „S kým zas?“ má být přeložena jako „Proč?“ (jde o archaický ablativ od *quod*, který tu významově odpovídá *qua re*; následující replika začíná slovem *Quia*); replika *aufer istaec, quae...* ve v. 245 znamená spíše „Nech si své rady, laskavě“ než „Už toho nech, prosím tě“. Jindy je snad text pochopen správně, ale zdá se mi, že se nabízelo pragmaticky lepší řešení, např. ve v. 143 po replice „A já je, když je někdo zamilovaný a bez peněz, to je holé neštěstí.“ měla být replika *Non ita res est* přeložena jako „To ale není můj případ.“ spíše než „To se pleteš.“ Některé pokusy o hovorové vyjádření mi připadají málo sevřené a jaksi na půl cesty mezi spisovným a hovorovým vyjádřením, např. v. 5–6 by bylo možné proškrtnout a upravit z „at si mám mít třeba stání u soudu, já prostě musím jít chtě nechtě tam, kam srdce mě táhne“ na „at třeba mám stání u soudu, já prostě musím tam, kam mě srdce táhne“ (pleonasmus *musím* a *chtě nechtě*, který v originále není, považuji za zbytečný). Podobně nadbytečně působí „Dáte si k tomu vínu olivy?“ ve v. 90 (*Voltisne olivas?*), kde víno je situačně zapojené a v překladu by tak stačilo „Nedáte si k tomu olivy?“ či „Nechcete taky olivy?“. To jsou však jen drobnosti.

Doplňme ještě, že pro toho, kdo bude překlad analyzovat, je velmi užitečné, že překladatelé svá rozhodnutí nezřídka ospravedlňují v poznámkách pod čarou. Díky tomu může knížka posloužit také jako dobrý materiál pro překladatelský seminář na vysoké škole.

Navzdory některým výše uvedeným připomínkám se domnívám, že se jedná o velmi zajímavý svazek, z ediční řady *Bilingua* dosud pravděpodobně čtenářsky nejatraktivnější a nejvděčnější. Český překlad sám o sobě svou čitostí může potěšit i širší veřejnost, filologové nadto ocení předmluvu, poznámkový aparát a možnost snadno porovnávat překlad s originálem.

Michal Ctibor (Praha)

SPOLKOVÉ ZPRÁVY DE VITA SOCIETATIS JKFI

Přednášková činnost Jednoty klasických filologů v roce 2020

Přednášková činnost Jednoty klasických filologů byla v roce 2020 – podobně jako prakticky většina společenského života – ochromena globální pandemií nemoci COVID-19: konaly se proto pouze tři přednášky (první dvě proběhly ještě před propuknutím pandemie v ČR), prosincová přednáška se konala on-line.

30. 1.

Dr. Sabine Fahl a Dieter Fahl (Universität Greifswald/Berlin) – *Byzantine Models of Time in a Northern Russian World Chronicle of the 15th Century.*

27. 2.

Dr. Simone Finkmann (Heinrich-Schliemann-Institut, Rostock) – *Voices in the dark. Valerius Flaccus' reinvention of the nyktomachy scene.*

10. 12.

Dr. Barbora Krylová (Mnichov) – *Postava Briseidy v Iliadě: funkce zobrazení vztahů v trojici Achilleus – Briseis – Patroklos ve struktuře Iliady.* (Přednáška se konala on-line přes platformu ZOOM.)

Michal Ctibor